

Písemná zkouška z Pedagogicko-psychologického základu

Zkouška se skládá z těchto částí

1. Pedagogika
2. Speciální pedagogika
3. Psychologie

Přehled témat a studijní literatury

1. Pedagogika

Témata k SZZ ze Školní pedagogiky:

- Pedagogika, její vymezení, předmět, cíle a metody. Členění pedagogických disciplín. Postavení v rámci systému věd. Školní pedagogika, její obsah a funkce.
- Základní pojmy a kategorie pedagogiky (výchova, vzdělání, edukace, edukační procesy).
- Základní charakteristika myšlení a díla J. A. Komenského.
- Stručný přehled dějin pedagogiky novověku (J. Lock, J. J. Rousseau, J. H. Pestalozzi, J. F. Herbart, L. N. Tolstoj a další).
- Pedagogické směry 20. století (pragmatická pedagogika, pozitivistická pedagogika, pedagogika kultury a duchovědná pedagogika, marxistická pedagogika, křesťanská pedagogika). Představitelé, dílo.
- Žák jako subjekt vzdělávání. Vývojová charakteristika, typy inteligence, přístup k učení, tvořivost.
- Učitelská profese: specifika, obsah, kompetence, odpovědnosti, další vzdělávání. Profesiogram učitelské profese. Etické otázky.
- Pedagogická komunikace a interakce. Zásady komunikace ve škole a její vliv na průběh výuky.
- Klima školní třídy. Práce s klimatem, efekty klimatu a jeho význam ve výchovně vzdělávacím procesu.
- Dědičnost, prostředí, výchova. Rodina a výchova. Vztah mezi rodinou a školou, koncept otevřené školy.
- Škola jako instituce. Funkce školy. Vnitřní řízení a správa školy. Normy pro práci školy. Image školy.
- Současný vzdělávací systém v ČR (typy škol, struktura, obsahové zaměření). Transformace českého školství.
- Alternativní školství v ČR (typy škol, jejich základní charakteristika).
- Kurikulum a kurikulární dokumenty (jejich vymezení, smysl, způsob práce s nimi).
- Školské zákony a jejich význam (legislativní proces, Sbírka zákonů). Další legislativní normy.
- Vzdělávací politika (vymezení a funkce, národní a nadnárodní úroveň vzdělávací politiky, základní dokumenty vzdělávací politiky a jejich obsah).

Základní literatura

- Bertrand, Y.: *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: 1998.
- Fisher, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2004.
- Průcha, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2009.
- Průcha, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001.
- Vybrané články z časopisů *Pedagogika*, *Pedagogická orientace* a *Studia pedagogica*.

Rozšiřující literatura

- Jůva, V. sen., Jůva, V., jun.: *Úvod do pedagogiky*. Brno 1994.
- Kasíková, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha 1997.
- Lassahn, R.: *Úvod do pedagogiky*. Bratislava 1992.
- Mareš, J., Křivohlavý, J.: *Komunikace ve škole*. Brno 1995.
- *Národní program rozvoje vzdělávání v české republice pro 21. století*. (tzv. Bílá kniha) Praha, 2001.
- Pol, M. *Škola v proměnách*. Brno: MU, 2008.
- Průcha, J.: *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha: 1999.
- Rabušicová, M. Šedřová, K., Trnková, K., Čiháček, V. *Škola a /versus/ rodina*. Brno, 2004.
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. (dostupné na www.vuppraha.cz)
- *Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání*. (dostupné na www.vuppraha.cz)
- Školský zákon – zákon č. 561/2004. Praha, 2004.
- Vašutová, J. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: 2004.
- Zounek, J., Šedřová, K. *Učitelé a technologie. Mezi tradičním a moderním pojetím*. Brno: 2009.

Témata k SZZ z Obecné a alternativní didaktiky:

- Didaktika - její předmět a pojetí. Vymezení obecné didaktiky, oborové didaktiky, didaktiky stupňů a typů škol.. Psychodidaktika.
- Školní edukace – podmínky, obsah, výsledky a efekty, determinanty úspěšnosti.
- Výukové cíle, druhy, požadavky, tvorba., způsoby ověřování.
- Metody výuky a jejich klasifikace, výběr, funkce
- Metody slovní, jednotlivé typy, jejich charakteristika, použití.
- Metody názorně demonstrační, typologie, podstata jednotlivých metod.
- Metody praktické, jejich analýza, základní charakteristiky.
- Organizační formy výuky (jejich třídění). Charakteristika jednotlivých forem. Alternativní formy výuky.
- Vyučovací hodina - základní výuková jednotka, struktura, typy.
- Diagnostikování průběhu a výsledků školní edukace, pedagogická evaluace –význam, prostředky.
- .Hodnocení výsledků výuky, zkoušení, hodnocení a klasifikace – funkce, typy, problémy školního hodnocení..

- Systém materiálních didaktických prostředků. Didaktická technika. Informační technologie a jejich využití ve výuce.
- Učitel jako činitel výuky – osobnostní a kvalifikační předpoklady výkonu profese, klíčové kompetence, procesy sebereflexe a sebezdokonalování.
- Žák (student) jako činitel výuky, žák a jeho školní úspěšnost, sebehodnocení. Nadaný žák, handicapovaný žák, žák jiného etnika. Klíčové kompetence žáků.
- Práce učitele a žáka s učebnicí, učení z textu, učení.
- Soustava didaktických principů, pojetí, druhy, míra a způsoby uplatnění.
- Příprava učitele na vyučování, didaktická analýza učiva, projektování výuky, realizace výuky.

Základní literatura

- Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele, Praha, Portál 2001
- Kalhous, Z., Obst, O.: Školní didaktika, Praha, Portál 2002.
- Maňák, J. Švec, V.: Výukové metody, Brno, Paido 2003
- Petty, G.: Moderní vyučování, Praha, Portál 1996
- Skalková, J.: Obecná didaktika, Praha, Grada Publishing, a. s. 2007
- Šimoník, O.: Úvod do školní didaktiky, Brno, MSD 2003
- Vališová, A., Kasíková, H. a kol.: Pedagogika pro učitele, Praha, Grada Publishing, a.s., 2007

Další doporučená rozšiřující studijní literatura

- Cangelosi, J.S.: Strategie řízení třídy. Praha, Portál 1994.
- Belz, H., Siegrist, M.: Klíčové kompetence a jejich rozvíjení, Praha, Portál 2001
- Cangelosi, J.S.: Strategie řízení třídy. Praha, Portál, 1994
- Filová, H. et al.: Vybrané kapitoly z obecné didaktiky, Brno, MU 2004
- Fischer, R.: Učíme děti myslet a učit se, Praha, Portál 1997
- Fontana, D.: Psychologie ve školní praxi, Praha, Portál 1997
- Hunterová, M.: Účinné vyučování v kostce, Praha, Portál 1999
- Kasíková, H.: Kooperativní učení, kooperativní škola, Praha, Portál 1997
- Křivohlavý, J.: Komunikace učitelů se žáky. Olomouc, KPÚ 1987.
- Kyriacou, Ch.: Klíčové dovednosti učitele, Praha, Portál 1996
- Langová, M. a kol.: Učitel v pedagogických situacích, Praha, UK 1992
- Mareš, J.: Styly učení žáků a studentů, Praha, Portál 1998
- Mareš, J., Křivohlavý, J.: Komunikace ve škole, Brno, CDVU MU 1995
- Pasch, M. a kol.: Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině, Praha, Portál 1998
- Průcha, J.: Pedagogická evaluace, Brno, CDVU MU 1996
- Průcha, J.: Alternativní školy a inovace ve vzdělávání, Praha, Portál 2001
- Rýdl, K.: Metoda týmového vyučování, Praha, STROM 1996
- Skalková, J.: Za novou kvalitu vyučování, Brno, Paido 1995
- Slavík, J.: Hodnocení v současné škole, Praha, Portál 1999
- Solfronk, J.: Zkoušení a hodnocení žáků, Praha, PF UK 1996
- Švec, V., Filová, H., Šimoník, O.: Praktikum didaktických dovedností, Brno, PedF MU 1996
- Tuček, A.: Problémy školního hodnocení, Praha, SPN 1966

2. Speciální pedagogika

- Speciální pedagogika - pojem, předmět, cíle, interdisciplinární vztahy, klasifikace oboru, terminologie.
- Integrace - pojem, terminologie, formy integrace, možnosti integrace v současnosti.
- Diagnostika - pojem, předmět, cíle, metody, terminologie.
- Pedagogicko-psychologický poradenský systém - složení, SPC, PPP a rozdíl mezi nimi.
- Tělesné postižení - charakteristika, klasifikace, etiologie, možnosti léčby, vzdělávání, DMO, LMD, osobní asistence.
- Mentální postižení - charakteristika, klasifikace dle WHO, etiologie, možnosti vzdělávání, Downův syndrom, demence, pseudooligofrenie.
- Autismus - charakteristika, etiologie, možnosti léčby, možnosti vzdělávání.
- Zrakové postižení - charakteristika, klasifikace, etiologie, možnosti léčby, vzdělávání.
- Sluchové postižení - charakteristika, klasifikace, etiologie, možnosti vzdělávání, protetika.
- Narušená komunikační schopnost - charakteristika, klasifikace, etiologie, náprava, vzdělávání.
- Alternativní a augmentativní komunikace - charakteristika, jednotlivé systémy.
- Specifické poruchy učení - charakteristika, klasifikace, etiologie, náprava, vzdělávání.
- Poruchy chování - charakteristika, klasifikace, možnosti nápravy, zařízení.
- Terapie ve speciálně pedagogické péči - canisterapie, hipoterapie.

Srovnávací literatura

- VÍTKOVÁ, M. (ed.) Integrativní speciální pedagogika. Brno : Paido, 1998. ISBN 80-85931-51-6.
- VÍTKOVÁ, M. (ed.) Integrativní školní (speciální) pedagogika. Základy, teorie, praxe. Brno : MSD, 2003. ISBN 80-86633-07-1.
- VÍTKOVÁ, M. (ed.) Otázky speciálně pedagogického poradenství. Základy, teorie, praxe. Brno : MSD, 2004. ISBN 80-86633-08-X .
- PIPEKOVÁ, J. (ed.) Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno : Pido, 1998. ISBN 80-85931-65-6.
- PIPEKOVÁ, J.; VÍTKOVÁ, M. (ed.) Terapie ve speciálně pedagogické péči. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-83-4.
- ŠVARCOVÁ, I. Mentální retardace. Praha : Portál 2003. ISBN 80-7178-821-X.
- CHVÁTALOVÁ, I. Jak se žije dětem s postižením. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-588-1.
- GILLBERG, CH.; PEETERS, T. Autismus - zdravotní a výchovné aspekty. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-856-2.
- SCHOPLER, E.; REICHLER, R.; LANSINGOVÁ, M. Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-199-1.

3. Psychologie

- Předmět a vývoj pedagogické psychologie - metodologie, vychovatelnost, vzdělavatelnost, vlohy, schopnosti, talent, nadání, metody získávání základních informací v pedagogické psychologii.
- Učení - učení a zrání, paměť a učení, druhy učení, řízené učení, teorie učení, učení a motivace.
- Inteligence a kreativita - vymezení inteligence a tvořivosti a její měření, struktura inteligence a tvořivosti, vztah mezi inteligencí a tvořivostí
- Psychodidaktika - vědomosti, návyky, dovednosti a jejich utváření, styly učení, individuální rozdíly v učení.
- Psychologie výchovy - psychologické otázky výchovných cílů, odměna a trest, styly a vzory ve výchově, osobnostní princip ve výchově, kulturní stimulace, sebevýchova.
- Poruchy učení a chování - intelektové a mimointelektové příčiny neprospěchu, školní úspěch, resp. neúspěch, sy. ADHD/ADD, specifické vývojové poruchy učení (SVPU), neurotické poruchy, agresivita a šikana.
- Psychohygiena výchovně vzdělávacího procesu - psychohygienické základy učení a samoučení, psychohygiena zkoušky, zátěž, stres, přetěžování, téma a její prevence.
- Osobnost žáka - poznávání osobnosti a její charakteristika, role žáka, adaptace na školu, rozvoj osobnosti žáka
- Psychologie učitele - vztah učitele a žáka, typy učitelů, požadavky na učitelovu osobnost, komunikace v pedagogické situaci, vztahy mezi učiteli, sebereflexe učitele.
- Sociálně psychologické otázky třídy a školy - třída jako malá sociální skupina, sociální klima třídy a školy, rodina, domov, škola, socializace žáka, sociální učení.

Srovnávací literatura

- ČÁP, J. Psychologie výchovy a vyučování. Praha : Karolinum 1991, 415 s.
- ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. Praha : Portál 2001, 655 s.
- FONTANA, D. Psychologie ve školní praxi. Praha : Portál 2003, 383 s.
- HELUS, Z.: Dítě v osobnostním pojetí. Praha : Portál 2004, 228 s.
- HILL, G.: Moderní psychologie. Praha : Portál 2004. 282 s.
- KOHOUTEK, R. Úvod do psychologie: normalita a abnormalita psychiky a osobnosti. Brno : MU 2005, 63 s.
- KOHOUTEK, R. Základy užité psychologie. Brno : CERM 2002, 544 s.
- KOHOUTEK, R.a kol. Základy pedagogické psychologie. Brno : CERM 1996, 184 s.
- KULIČ, V. Psychologie řízeného učení. Praha : Academia 1992, 187 s.
- MAREŠ, J. Styly učení žáků a studentů. Praha : Portál 1998, 239 s.
- MAREŠ, J., KRÍVOHLAVÝ, J. Komunikace ve škole. Brno : MU 1995, 210 s.

Informace o obsahu a formě zkoušky ze společného pedagogicko - psychologického základu

Obsah

Zkouška pokrývá základy pedagogiky, speciální pedagogiky a psychologie. Seznam tematických okruhů je obsažen v akreditačních materiálech, kde je uveden také obsáhlý seznam srovnávací literatury .

Forma

Zkouška proběhne formou testu.

Test bude obsahovat přibližně 40 až 45 testových položek ze všech oblastí. S příklady testových položek a s průběhem zkoušky budou mít studenti možnost se seznámit na setkání s PhDr. Jaromírem Hališkou, který je pověřen přípravou zadání testu. O termínu setkání budou studenti informováni e-mailem. Účastníci setkání obdrží písemné materiály sloužící k orientaci v obsahu zkoušky.

Garance

Obsahovou stránku zkoušky garantuje Ústav pedagogických věd FF MU (Pedagogika a didaktika), Katedra psychologie Pedagogické fakulty MU (Psychologie) a Katedra speciální pedagogiky Pedagogické fakulty MU (Spec. Pedagogika). Zadání a opravení zkoušky zajišťuje PŘF.